
ODGOVOR JOVANA ČUBRANOVIĆA NA KLEVETE JOVANA PLAMENCA

In 1923, the Montenegrin political emigrant Jovan Čubranović published in Bologna a brochure in Italian with the title "La mia risposta alle calunnie del Plamenatz" translated into Montenegrin as "My answer to Plamenac's slanders". The split and conflict between Jovan Čubranović and Jovan Plamenac took place in the second half of 1922 after Plamenac entered into an open conflict with Queen Milena, declared himself sole regent and appointed himself prime minister of the Montenegrin government. Čubranović was a journalist and publicist, and guided by the saying "words fly, and what is written remains" (verb volant, script manent) he decided to publish his answer and thus leave a lasting testimony.

Crnogorski politički emigrant Jovan Čubranović¹ objavio je 1923. godine u Bolonji na italijanskom jeziku brošuru pod naslovom "La mia risposta alle calunnie del Plamenatz"² u prijevodu na crnogorski jezik „Moj odgovor na Plamenčeve klevete“. Razlaz i sukob Jovana Čubranovića i Jovana Plamenca³ se desio u drugoj polovini 1922.

¹ Detaljnije o njemu: Nenad Stevović: Crnogorski politički emigrant Jovan Čubranović, *Matica*, br. 90, 2022, str. 237–244.

² Giovanni Ciubranovich, *La mia risposta alle calunnie del Plamenatz*, Tipografia Luigi Parma, Bologna, 1923.

³ Jovan Plamenac (1879–1944) crnogorski političar, jedan od vođa Božićnog ustanka 1919. godine. Ministar i predsjednik crnogorske vlade u egzilu. Politički emigrant u Francuskoj, Italiji i SAD. Kontroverzna istorijska ličnost, prešao put od crnogorskog independiste do srpskog radikala. Priznao Kraljevinu SHS, došao u Beograd 1925. godine, dobio diplomatsku poziciju i ministarsku penziju. Ubijen od strane partizana 1944. godine u okolini Cetinja.

godine nakon što je Plamenac ušao u otvoren sukob sa kraljicom Milenom, sebe proglasio jedinim regentom i sam sebe postavio za premijera crnogorske vlade. Čubranović je bio novinar i publicista, pa je vođen izrekom „riječi lete, a zapisano ostaje“ (verba volant, scripta manent) odlučio da publikuje svoj odgovor i tako ostavi trajno svjedočanstvo.

„Kao crnogorski građanin, koji je žrtvovao ono što može da žrtvuje patriota u egzilu, nečasno sam oklevetan od Jovana Plamenaca, samozvanog nacionalnog vođe Crne Gore. Pošto ja nisam učestvovao u polemici, primoran sam da izađem u javnost.

Nastavljajući politiku Đolitija i Sforce, i u dogovoru sa Ministarstvom inostranih poslova u Beogradu, a potom i Ministarstvom u Parizu, Vlada Fakte i Šancera odlučila je da dovede Italiju pred svršen čin poništavanjem slobode Crne Gore. Tako je dat zadatak nekom vođi, koji ovdje nije imenovan, da sprovede plan sa svojim najprovjerenijim i najpovjerljivijim saradnicima. Ali pošto se znalo da se za crnogorsku stvar zalažu svi u Italiji, i pošto je izdaja u Gaeti još odjekivala, kada je raskrinkana Vlada Đolitija i Sforce sa njihovim povjerenicima, odlučeno je da se pribjegne angažovanju nekog od bivših crnogorskih predstavnika. Tako je italijanska vlada mogla da se opravda, okrivljujući Crnogorce što su iznevjerili gostoprimstvo i nanijeli sramotu državi koja ih je štitila.

Izbor je pao na Jovana Plamenca, poznatog propagatora navodnih zavjera tokom posljednjih petnaestak godina u Crnoj Gori, koji se predstavlja kao da je d'Anuncio i Garibaldi naše zemlje, dok u stvarnosti nikada neće biti u stanju da iskupi štetu nanijetu otadžbini. Mada Plamenac nije učestvovao ni u kakvim ratnim pohodima, niti je autor bilo kakvog književnog djela, vjerovatno je dozvolio da bude namamljen za sasvim druge, neizrecive ciljeve.

Da bi se dobila tačna predstava o njemu, mogle bi se zatražiti informacije od sljedećih ličnosti: barona Avecane, bivšeg opunomoćenog ministra Italije na Cetinju, a sada ambasadora u Parizu; grofa de Salisa, bivšeg opunomoćenog ministra Velike Britanije na Cetinju, a sada opunomoćenog ministra pri Svetoj Stolici u Rimu; De La Roš Vernea, bivšeg opunomoćenog ministra Francuske na Cetinju, a sada u Ministarstvu spoljnih poslova u Parizu; markiza Montaljarija, bivšeg italijanskog opunomoćenog ministra pri crnogorskoj vladi u Parizu; advokata Evgenija Popovića, bivšeg premijera i ministra inostranih poslova Crne Gore, poznatog garibaldinca i velikog italijanskog patriote; advokata Jova Popovića, opunomoćenog ministra Crne Gore i delegata na Londonskoj konferenciji; profesora Pera Vučkovića, aktuelnog ministra Crne Gore; generala F. E. Burnama, šefa kanadskog bijelog krsta u Crnoj Gori; profesora Antonija Baldačija, poznatog apostola balkanskih naroda, kao i od svih crnogorskih intelektualaca i brojnih ljudi od autoriteta, Italijana, Engleza, Amerikanaca, Belgijanaca i Francuza, posvećenih i privrženih crnogorskoj borbi.

Plamenac je misteriozno pronašao neophodna sredstva za narušavanje privatnosti domova, pa čak i prostorija samog Konzulata, koristeći trenutno odsustvo legitimnih predstavnika i ocrnjujući kraljicu regenticu i patriote u egzilu. O tom događaju čulo se u javnosti. Vlada Crne Gore osudila je Plamenca za provaljivanje u Konzulat i u privatna prebivališta, a i za sve ostalo. Ali tokom vlade Fakte i Šancera, zvanična žalba kraljevskom tužiocu nikada nije upućena na dalji postupak (sada treba da se izjasni Nacionalna vlada), jer je pravosuđe očigledno moralo da popusti pod pritiscima odozgo. Bila je sramota dozvoliti Plamencu da krene protiv svoje domovine i nečasno udari na slobodne građane koji su žrtvovali sve, stavivši na kocku svoj život i imovinu, i koji uprkos svemu velikodušno nastavljaju da se bore za uzvišeni ideal.

Što se mene tiče, da bih pomogao svojim sunarodnicima, žrtvovao sam popriličan iznos pošteno zarađenog kapitala u Italiji sarađujući sa raznim komercijalnim firmama iz Milana, Đenove i Rima, što mogu dokazati dokumentima i fakturama. Citiram presudu Apelacionog suda u Rimu, protiv jedne od glavnih banaka Kraljevine, kojom su moja prava priznata u iznosu od 120.000 lira. Ljudi koji me poznaju smatraju me potpuno lojalnom osobom od karaktera. Bankar iz Bolonje, kome su me preporučili zajednički prijatelji, stavio mi je na raspolaganje 100.000 lira samo na moj potpis, bez ikakve garancije. Ali kako nije želio da uzme robu kao zalog, sa zahvalnošću sam odbio kredit. Mogu, ako je potrebno, dokazati ono što pišem svakome ko želi da se detaljnije obavijesti.

Tokom proteklog rata ispunio sam svoju dužnost, izvršavajući naredbe Vlade i Generalštaba Crne Gore kao službenik Vojnog inspektorata koji je direktno odgovarao Predsjedništvu i ministri-
ma unutrašnjih poslova i rata. Prešavši u Italiju krajem 1915. godine, prijavio sam se kao dobrovoljac u slavnu italijansku jadransku armiju, uz naknadu od deset lira dnevno, dok je srpska vlada preko francuske komande propagirala da mi je italijanska vlada stavila na raspolaganje ogromne sume novca. Tako sam bio direktno podređen Njegovoj Ekselenciji viceadmiralu Enriku Milju, admiralu Kazanovi, admiralu Solariju, kapetanu broda *Konc* i kapetanu fregate *Kapon*. Za ratni pohod u kome sam učestvovao, uvijek ispunjavajući svoju dužnost oko godinu i po dana, odlikovan sam Krstom za ratne zasluge. Prilikom prelaska iz Galipolja na Krf bio sam predmet vojnog i diplomatskog incidenta između Generalštaba italijanske vojske, koji me je energično branio, i franko-Srba koji su tražili moju glavu (već tada je sazrijevala zavjera koja je imala za cilj uništenje Crne Gore) i pri italijanskoj vladi me optužili da sam u službi Njemačke, dok su se u stvarnosti plašili da sam mogao biti izaslanik Kralja Crne Gore u dogovoru sa Italijom. Istina je da nikada neću

imati nikakvu drugu težnju osim da vidim svoju otadžbinu slobodnu i za ovu uzvišenu ideju spreman sam na svaku žrtvu.

Predimo sada na Plamenčeve lažne i glupe optužbe. Dvije optužbe koje mi je uputio Plamenac, za skromno porijeklo i poslove i za špijunažu, datiraju, prva, od prije 25 godina, a druga od prije oko 15 godina. Na prvu ne bi trebalo ni da odgovaram iz prostog razloga što sam tada bio dijete i samim tim nesposoban da obavljam bilo kakav posao od političke ili druge vrste odgovornosti. Klevetnik kaže da sam u to vrijeme obavljao sitne poslove i ništa više. Mislim da se ne može baciti sjenka sramote na život čovjeka upućujući na godine njegove rane mladosti. Istina je da sam ostao bez roditelja, kod rodbine, i pokušao sam da ovim potonjim pomognem obavljajući neke sitne poslove. Za Plamenca je, očigledno, rad nečasna stvar.

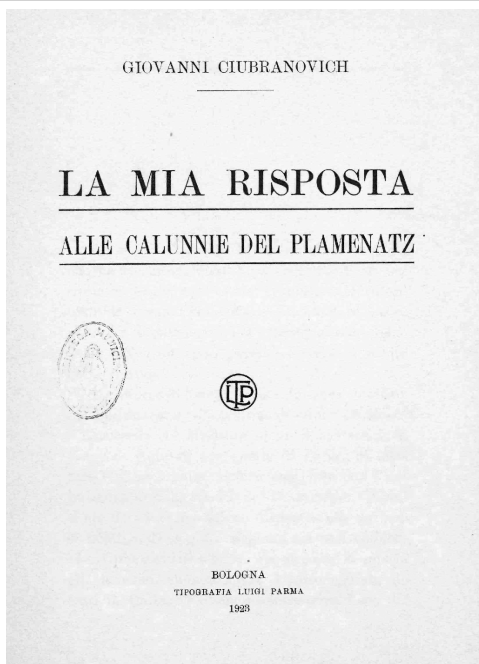
Što se tiče druge optužbe, svakako citiram kao svjedoke konzula Italije u Dubrovniku i konzula Italije i Crne Gore u Kotoru, kom. Ramadanovića. Tada sam bio predstavnik Eskontne banke u Zagrebu i moja mjesečna zarada se kretala od 800 do 1.000 zlatnih franaka u zavisnosti od mog učinka, jer se banka koju sam predstavljao bavila ne samo trgovinom, nego i hipotekarnim kreditima i prodajom hartija od vrijednosti. Oslonivši se na svoj ugled i kredit Instituta, a da time ne naneseš štetu Banci, često sam kupovao male količine robe pri čijoj sam prodaji za svoj račun izvlačio diskretnu zaradu. Na ovaj način i za oko 4 godine pomogao sam i svojim sunarodnicima u potrebi. Pošetio sam mnoga mjesta i saradivao sa ljudima sa kojima sam vjerovao da mogu poslovati. Tako, zarađujući pošteno i prosečno hiljadu lira mjesečno, nijesam mogao imati vremena da razmišljam o tome da se ponizim nečasnim poslovima kako me Plamenac kleveće.

Ali čak i uzimajući kao istinitu apsurdnu činjenicu da službenici policije imaju pravo da troše svote da korumpiraju ljude, moj klevetnik sam skida masku jer u svim zemljama svijeta čak i policijski organi, ne uzimajući u obzir centralne vlasti,

jedva da imaju mogućnosti da se pobrinu za sebe. U vrijeme koje Plamenac spominje, ja sam se razbolio u Zagrebu i po savjetu ljekara pošao sam na liječenje u Dubrovnik. Čim sam stigao u ovaj grad, pritvoren sam po naređenju državnog tužioca carstva po dvije tačke optužnice, i to: da sam bio u službi Italije pod imenom Đovani Zamaro; dok sam po drugoj bio u službi Srbije. Izvodom iz matične knjige rođenih lako sam uspio da dokažem da sam crnogorski državljanin, da nikada nijesam bio u Italiji i da nijesam poznao ni italijanski jezik ni Italijane; izjavio sam isto što se tiče Srbije i bilo je apsurdno da moram da odgovaram za ono što mi nije ni palo na pamet. Smatrajući svaku optužbu neosnovanom (u zatvoru sam bio suočen sa ekspertima koji su imali zadatak da utvrde da li znam italijanski jezik), državni tužilac je poslije 27 dana naložio da budem pušten iz zatvora i tako sam predat Dubrovačkoj županiji (svi politički optuženici predavani su državnim organima radi sprovođenja mjera političke prirode), koja me je, uz rok od 24 sata, primorala da zauvijek napustim austrougarsku teritoriju. Ovo potvrđuje presuda državnog tužilaštva i naredba Dubrovačke županije, kao i svjedočenja mnogih ljudi. Što se tiče optužbe za Kotorsku zavjeru, ona je lažna jer ju je kotorski sud (Plamenac je tada optužio pola Crne Gore za spletke i izdaju, narušavajući slogu cjelokupnog crnogorskog naroda) odbacio kao potpuno neosnovanu.

Tužilac Plamenac na jednom mjestu kaže da sam nekog Bun-kara, policijskog komesara, tužio zbog kamate i da sam tom prilikom osuđen. Ovo je potpuno netačno i čista laž. Krivica koju Plamenac želi da mi natovari odnosi se na izvjesnog Stefana Stefanovića, srpskog podanika, kao što može da potvrdi kom. Ramadanović, konzul Crne Gore i Italije u Kotoru, koji trenutno boravi u Italiji. S druge strane, može se pogledati sudska presuda i na taj način dokazati Plamenčeva laž. Da bi podupro optužbe i ostavio utisak na naivne, Plamenac je dao da dvije njegove klevete na moju štetu potpiše dvadesetak ljudi koji ga

Brošura
Jovana
Čubranovića

manje-više dobronamjerno slijede i koji se nikada nijesu bavili politikom. Ovim ljudima, koje sam upoznao u Italiji za vrijeme mog izgnanstva, ja sam svima pojedinačno pomagao u skladu sa svojim skromnim snagama. To mogu potvrditi izjavama brojnih svjedoka uključujući i sve članove crnogorske vlade i istaknute italijanske ličnosti. Pravu odgovornost za klevete na moj račun zapravo snose dvije osobe koje su snabdjele Plamenaca njegovim 'dragocjenim materijalom' a to su: za prve mistifikacije, Stanko Marković, poznati sljedbenik klevetnika i dugogodišnji učesnik u svim spletkama i trovanjima političke scene u Crnoj Gori, dok je za ostale to poznati zelenaš iz Kotora Marko Mijušković, koji je posljednjih godina izgubio pozamašnu svotu novca u Monte Karlu. Ovaj Mijušković se u Italiji predstavljao kao mučenik i političar i tako je uspio da dobije pomoć od crnogorske vlade, prefektore u Rimu, ruske ambasade i tako dalje.

Sa njim sam samo nekoliko puta razgovarao o beznačajnim stvarima i nije mi poznato s kojim ciljem je pokušao da me ocrni. Da zaključim: Plamenčeve tvrdnje su sve vulgarne laži i klevete koje su vješto plasirane kako bi se naškodilo mom ugledu (kao što je uzalud pokušao i sa drugim ljudima), jer nijesam želio da ga podržim u njegovom planu. Na sreću, uspio je da u svoju tužnu namjeru uvuče svega nekoliko obmanutih i naivnih ljudi uz obećanja o naknadi.

Od Plamenaca sam (do trenutka njegovog ludila) uvijek dobio pisma i telegrame u kojima me je molio da istrajem i udvostručim svoje napore u cilju zahtijevanja poštovanja neprikosnovenog prava otadžbine. U posljednjem pismu koje mi je poslao u Bari, Plamenac kaže: 'Moj najdraži prijatelju, uvijek si činio prava čuda savladavajući prepreke svih vrsta; molim te da nastaviš i Otadžbina će ti biti zahvalna.' Dva dana prije nego što je Plamenac upao u Konzulat, poslao mi je sljedeći telegram: 'Molim te da odmah dođeš u Rim'. Shvativši šta želi da postigne svojom mutnom zavjerom, odlučno sam odbio saradnju, nastavivši umjesto toga da se zalažem za sveto ujedinjenje naših snaga. Smatrajući da je neophodno da svi napuste svoje lične ambicije, ostao sam na svom mjestu kao dobar građanin i vojnik spreman na sve za slobodu svoje zemlje. A da bih postigao ovaj najplemenitiji cilj, veoma me tješi to što sam ovđe u Italiji, uputivši srdačan apel građanima, bez obzira na njihovu političku pripadnost, uvijek svuda pronalazio slobodne ljude koji su bili spremni da plemenito podrže i sa nama se bore za naše pogaženo pravo, dok je Plamenčev ludi gest naišao samo na nesporni prijekor.

Prevod: **dr Olivera Popović**

Priredio: **Nenad Stevović**